

Elektroniskt **Emigrant MUSEum**, kallat **EMUS**, ett levande museum över emigrationen från Tornedalen, av Herbert Wirlöf 2017-07-07.

För mig som Tornedaling är emigranterna och deras ättlingar, varhelst de än bor, också Tornedalingar.

Jag har arbetat i Erik Wahlbergs anda, den berömde släktforskaren från Tornedalen, men med helt andra verktyg och kunskapskällor än de han hade. Jag fick tillfälle att prata med honom telefonledes några gånger och imponerades av hans kunskaper om släkter i Tornedalen och det har gett mig inspiration till att försöka applicera modern databasteknik till stöd för något som så småningom blev EMUS. Tillsammans med bygdeforskaren Sture Torikka startade jag nätverket Tornedalians. Det fungerade inte men nu blomstrar ett virtuellt ”Tornedalskt pörte” i Facebook tack vare Vivian White som startade det och är ättling till en tornedalsk emigrant från Ruskola by i svenska Tornedalen.

Mina grundläggande ambitioner vid skapandet av EMUS var att inte uppfinna hjulet igen och att skapa enhetlighet i dokumentationen. Eftersom de intressantaste dokumenten redan fanns i Ancestry systemet var grundtanken att smidigt länka till källmaterialet eftersom detta nu var möjligt. Utan tillgången till Ancestry systemet hade detta projekt inte varit möjligt. Att vara medlem i Ancestry för att få ta del av källskrifter som kyrkböcker, folkbokföringar och passagerarlistor är en god investering i kunskap. Är man medlem i Ancestry så innebär det att man t.o.m. kan bygga upp sitt eget familjetråd med stöd av andras genom att kopiera in lämpliga delar av släktingars träd.

Så långt behöver man inte gå vid framställningen av emigrantprofiler utan man ger en länk till aktuellt familjetråd som ofta visar emigrantens ättlingar (ej nu levande) och emigrantens härkomst och familj. Detta gör det möjligt för ättlingar att söka sina rötter och för släktingar till emigranten att söka efter emigrantens ättlingar. Man kan givetvis kopiera över informationen i trädet till emigrantens profil men det kan nog inte anses som god etik. Så emigrantprofilerna kan i vissa fall bara bestå av länkar till källskrifterna i Ancestry. Man ska vara medveten om att vederhäftigheten i familjetråd varierar beroende på om det är ett proffs eller amatörer som upprättat dem. Men det ger en god start för vidare efterforskningar. Vad vore alternativet att inte använda redan framforskat underlag? Inget alls, det vore helt enkelt inte möjligt att skapa denna databas.

Det intressanta med EMUS är den hisnande tanke jag får när jag tänker på hur många ättlingar till de 20 000 emigranter från svenska och finska Tornedalen som kan finnas i USA och att de via en Facebook grupp (ett virtuellt Tornedalen) kan stråla samman med nu levande människor från de trakter som emigranten lämnade. Att återfödas är för mycket sagt men att få mer kunskap om sina rötter är inte att förakta.

Basen i den lokala databasen är emigranttabellen, och kommer delvis från en lista som Rolf Åström tagit fram för Norrbotten ur SCB:s utvandringsstatistik och en del kompletterande data kommer från Sture Torikkas forskning om de tidiga utvandarna från Tornedalen och givetvis är de införstådda med och har godkänt att materialet nu finns i databasen. Jag har skapat program i VBA kod i databasprogrammet Microsoft Access för att först selektera ut

emigranter från församlingarna i Tornedalen ur det Norrbottniska materialet och sedan att bearbeta materialet och att ta fram hjälpprogram för underlätta efterforskning och dokumentation och uttag av rapporter för internet användare. Jag har försökt att samla emigranterna vars tungomål var Tornedalsfinskan eller som det nu kallas Meänkieli. Det är ganska vanskligt eftersom många tornedalingar emigrerade från ställen utanför denna språkgräns vilket dock inte var så vanligt i slutet av 1800-talet. Det har känts viktigt för mig att göra detta urval för att ge utvandarna en identitet som var stark på den tiden främst den språkliga. Jag kan nämna att så sent som i 1880 års folkräkning tillfrågades man om man kunde tala finska och om så var fallet blev man klassad som ”finne”. Detta följde med på passageralisterna där Tornedalingarnas ursprungsland blev Finland. En finsktalande person, vilket land kommer denne ifrån, Finland så klart, resonerade man vid upprättande av passageralistor som blev obligatoriska i slutet av 1800-talet.

Viktigt att komma ihåg är att emigranter från följande ställen (kommungränser och församlingsgränser har ändrats med tiden) har tagits med:

Svenska: Haparanda stad, Nedertorneå, Övertorneå, Korpilombolo, Pajala, Gällivare och Överkalix

Finska: Alatornio, Karunki, Ylitornio, Kolari, Muonio.

I Emigrantdokumenten nämns både by och församling och det underlättar för den som vill veta mera.

Det finns många emigrantdatabaser i marknaden men EMUS är mig veterligen den första som försöker att skapa profiler av dessa emigranter och systematisera informationen om och ikring dessa till ett emigrantbibliotek. Mig veterligen är också EMUS den enda nu levande databasen om en region som dessutom är minoritetsklassad i Europa. Och självklart är emigrantens profil prydd med minoritetsflaggan Meän flaku som jag designat och som passar att användas i sammanhang som denna.

Det kvarstår många fel och min förhoppning är att dessa ska uppdagas när man ska göra profiler av emigranten. Många åkte utan flyttningsbetyg och blev därför inte registrerade på SCB och saknas därför. Jag har lagt till många sådana. Antalet familjesidor över emigranter har ökat antagligen beroende på ökat intresse från ättlingar i USA. Ofta är gifta kvinnor registrerade med sitt jungfruliga efternamn. Men ofta står det ex. Agda Kallio f. Juntti eller något liknande. Jag har ändrat ändrat till Agda Juntti m.Kallio.

Som namnet antyder så är museet inte ett museum i vanlig mening och ska inte heller betraktas som färdigt, nya emigranter tillkommer, berättelser, bilder och annat material insamlas eller länkas till och katalogiseras i tabeller som så småningom relateras till varandra.

Att arbeta med EMUS kan jämföras med att framställa en bok och referera till källskrifter. Bokens syfte är att upptäcka något nytt och att göra nya rön och att kunna dra nya intressanta slutsatser. Det kan man inte göra förrän boken är färdig och man har en helhetsbild. Resultatet blir ett viktigt underlag då Tornedalens emigranthistoria ska skrivas och som ska ge kunskap och lärdom av vad åderlåtningen av folk egentligen betydde för gränsbygden, dess positiva och negativa följder.

Den stora bristen är att man ännu så länge bara har ett mindre antal emigranter registrerade från finska Tornedalen. Man försöker verifiera uppgifterna genom sök i Ancestry och uppgifter i olika släktkrönikor och födelseböcker. Jag har mitt DNA i Ancestry och har lyckats hitta ett antal p.g.a. av att de är avlägset släkt med mig då jag är född Tornedaling och emigrantens ättlingar är Tornedalingar. Målet kan sättas till att hitta minst en ättling till varje emigrant eller att verifiera att det saknas ättlingar.

Förhoppningen är att material som ryms i databasen kommer att omfatta både de svenska och finska Tornedalskommunerna.

I den lokala databasen, endast tillgänglig för de som hjälper till med EMUS används Födelseboken för Hietaniemi, 1721-1925, som jag framställt från det material som Stig Inge Gustavsson tagit fram från kyrkböckerna och gjort till en sökbar tabell i EMUS. Jag har rättat en del namn, familjerna har numrerats. De inskannade kyrkböckerna i Ancestry utgör ett bra komplement och verifierar Stig Inges dataläggning av födelseboken. Den finns också i form av en textfil på Rötters hemsida och underhålls av Stig Inge själv.

De båda tabellerna kommer att utvecklas separat. Vid framställning av emigrantprofilens huvuddokument kopierar man in emigrantens familj om denne är född i Hietaniemi församling. Emigranter födda i andra församlingar får en referens till ett i tiden passande husförhör i Ancestry där förhoppningsvis de flesta familjemedlemmar finns.

Vidare finns i den lokala databasen som jag utarbetat för emigrant-teamet Födelseboken för Övertorneå finns, i orättad version, omfattande åren 1718-1800 +1889-1921. Man kan arbeta vidare med Övertorneå Födelsebok 1801-1888, grunddata av Pehr Norberg, utifrån material i Ancestry.

Dödbok Övertorneå 1901-1932 och Dödbok Svanstein 1926-1947 har Matarengi forskarförening bidragit med vilken jag har konverterat till tabell i databasen.

Emigrantforskningen underlättas mycket av att kyrkböckerna nu finns tillgängliga i Ancestry

Ättlingar till emigranter har bidragit med berättelser och bilder om hur det gick för dem och många har visat glädje över att kunna överlämna sina bidrag då de nu blir viktiga delar av Tornedalens emigranthistoria och kan sparas för eftervärlden. Dessa har lagts in i emigrantens bibliotek och anropas från emigrantens länklista. De berättelser som inte kan relateras till någon emigrant eller familj eller släktokument kan ändå nås i bibliotekssystemet.

Studera min berättelse om farfar Petter Arvid Patron emigrant till USA och min morbrors Hjalmar Linnas öden i Sovjet Karelen, Ryssland. Den först nämnda har jag lagt i släktdokumentet med farfarfars namn johan_petter_patron_family därför att den relateras till alla i Johan Petter Patrons familj. Den andra berättelsen har jag lagt i morbror Hjalmar's bibliotek därför att den berör endast honom och hans familj, trots att jag hade lagt upp ett släktbibliotek med Hjalmar's fars namn, Mattias Linna. De dokument som läggs i Historie och Minnen biblioteket dokumenteras på den amerikanska amerikanska hemsidan i Weebly.com.

Där finns en förteckning Stories och där finns länkarna dels till emigrantrelaterade berättelser och minnen men också till de som ligger i de orelaterade dokumenten i alla/historia och alla/minnen. Detta sker manuellt i dokumenten.

Ambitionen är att dokumentera vad som hände med emigranten i det nya landet, främst USA och nord Norge, gifte han/hon sig? fick de barn? som blev första generationens ättlingar. Om man finner dokument som visar att emigranten bosatte sig i det nya landet så är det inte så viktigt att söka och redovisa resedokument och andra handlingar för att visa att han verkligen reste i väg. Att kunna söka i Ancestry bland folkräkningar för åren 1910,1920,1930 och 1940

är ofta givande och numera finner man ofta Publika familjetråd där emigranten återfinns i och där finns i regel också emigrantens föräldrar och syskon och emigrantens ev. familj och ättlingar i det nya landet.

Om man ger internet adressen till ett familjetråd bör man informera innehavaren av trädet och tacka för bidraget och hänvisa denne till en sluten hemsida på Facebook där nu levande Tornedalingar och emigranter ättlingar kan träffas. Problemet med att länka till familjetrådet är att om innehavaren av någon anledning tar bort trädet så tappar EMUS information. Det är då viktigt att hitta något annat dokument i Ancestry att länka till, ex. Census rapport. Om man inte har hittat ett Census dokument är det viktigt att söka efter och länka till resehandlingar som visar att emigranten verkligen reste. Det kan vara passagerarlistor från Göteborg och eller NY. Om möjligt ska man försöka kolla om emigranten återvände till Sverige och Tornedalen.

För att arbeta med Ancestry och för besökaren att se länkarna till dokument i Ancestry krävs abonnemang. Utan medlemskap kan man inte läsa dokument länkade dit.

Databasen var egentligen utformad på ett avancerat sätt. Allt eftersom har jag varit tvungen att sänka ambitionerna då arbetet drivs ideellt och inte av ett företag med stora kunskaper och effektiv databasadministration. Men det är inget som hindrar att man senare utvecklar databasen rent tekniskt. Det kan ske även under arbetets gång.

Internetanvändarna ser EMUS i form av utdrag ur den lokala databasen som förvaras hos Haparanda - Tornio släktforskarförening som ansvarar för arkiveringen av databasen för framtiden.

Det är för närvarande i form av följande rapporter:

1. Exempel på emigrantprofilernas utseende
2. Emigranter sorterade på det fullständiga efternamnet
3. Emigranter sorterade på efternamn, emigrerat år och ålder
4. Emigranter till Brasilien sorterade på det fullständiga efternamnet
5. Emigranter till Norge på det fullständiga efternamnet
- 6 Emigranter till Finland på det fullständiga efternamnet

Det ligger mycket arbete bakom dessa rapporter och den bakomliggande strukturen av emigrantbiblioteket vill jag beskriva på följande sätt:

- a. Emigranttabellen med översiktliga data om emigranten.
- b. **Emigrantdokument** som är per emigrant och innehåller 2 dokument
  1. Emigrantprofilen med frihet att beskriva och inkopiera bilder m.m.
Ex. *aagard_bjorn.html*. I denna finns en länk till dokument nr 2.
  2. Länklistan till funna dokument med adresser till intressanta dokument
Ex. *aagard_bjorn_lista.htm*

- c. Om flera i familjen åkte skapas ett **familjedokument** som innehållsmässigt är som 1 och 2 ovan men dokumenten har namntillägget family
  - 1. Ex. *alla/aagard_bjorn_family.html*. I denna finns en länk till dokument nr 2.
  - 2. Ex. *alla/aagard_bjorn_family_lista.htm*
- d. Om flera av emigrantens syskon åkte skapas ett **släktokument** som är som c ovan men man anger far till bjorn ex. birger.
  - 1. *alla/aagard_birger_family.html*. I denna finns en länk till dokument nr 2.
  - 2. *alla/aagard_birger_family_lista.htm*
Om det rör sig om ren släktredovisning jämfört med ett familjetråd i Ancestry så länkar man till det från länklistan som ligger i samma bibliotek som berättelsen.
- e. En berättelse som kan relateras till en viss emigrant/familj eller släkt ska läggas i ett emigrant/familje eller släktbibliotek på plats där länklistan ligger och man lägger en länk från listan till berättelsen.
- f. En berättelse som man inte kan relatera till en viss emigrant/familj eller släkt lägger man bland **Historia dokumenten**
  - 1. *alla/historia/dokumentnamn*
- g. Berättelser typ minnen från Tornedalen som inte kan relateras till någon emigrant eller familj kan läggas i ett **minnen dokument**.
  - 1. *alla/minnen/dokumentnamn*
- h. Om man i framtiden har tid och lust kan man skapa ett **hemortsdokument** som beskriver orten som emigranten lämnade. Länklistan innehåller då länkar till intressanta hemsidor om den Tornedalska orten.
  - 1. *alla/hemort/vitsaniemi.html*
  - 2. *alla/hemort/vitsaniemi_lista.htm*
- i. Samma gäller **bosättningsdokument** som påminner om hemortsdokumentet ex:
  - 1. *alla/bosattning/calumet.html*
  - 2. *alla/bosattning/calumet_lista.htm*
- j. Man skulle kunna skapa och sälja ett **härkomstokument** utifrån den samlade informationen som finns om emigranten.

Kännetecken för en databas är ju att tabellerna/dokumenterna ska vara relaterade till varandra. I denna typ av verksamhet som bygger på frivillighet under fritid bland enstaka eldsjälarna bland medlemmarna kan man inte kräva kunskap om databasadministration utan man gör så gott man kan med den kunskap man besitter. Därför är denna databas en kompromiss där man skapar relationer mellan emigrantens dokument manuellt i själva dokumenten i html filerna. När kunskapsnivån i framtiden höjs så kommer bland medlemmarna med all säkerhet att finnas personer som kan åta sig uppgiften att skapa relaterade objekt och detta genom att i efterhand bearbeta informationen med stöd av programmeringsspråket VBA MsAccess.

För att underlätta för andra att framställa Emigrantbiblioteken så har jag med VBA kod, med uppgifterna i Emigranttabellen som grund, automatiserat det tråkiga arbetet med att skapa biblioteken och de informationsbärande html-dokumenterna från malldokument, så att den som önskar hjälpa till kan lägga all sin tid på att forska fram fakta.

När nu Haparanda – Tornio Släktforskarförening tagit till sig databasen och håller ett aktuellt arkivexemplar, så kan jag fortsätta att arbeta vidare med den som EMUS master och databasadministratör. Förhoppningsvis följer det ovan sagda databasen in i framtiden, och inspirerar andra att fortsätta. Jag passar på att i denna sparbössa lägga också sannsagan om tillkomsten av Meän flaku.

Tornedalsflaggan, som jag designat, mönsterskyddat och marknadsfört sedan 2006 har jag i juni 2013 överlämnat till Svenska Tornedalingars Riksförbund STR-T. Den är i grunden en symbol för de meänkieli talande tornedalingarna men naturligtvis också en symbol för alla tornedalingar och deras ättlingar varhelst de befinner sig i världen.

Den hissades i topp för första gången den 1 juni 2006 i Vitsaniemi by och mer officiellt 15 juli 2007 i Övertorneå.

Bilden här nedan visar samtidigt hissande av flaggan på Knuuti gamla birkarla gård i Vitsaniemi by svenska Tornedalen (nuvarande Björk) och Nikkas gård i Pekanpää på finska sidan av Torneälven.

Färgerna i den gul vit blåa flaggan symboliserar den klargula solen, den vintervita nejden och den sommarblåa himlen. Flaggan ska hissas med det gula fältet överst.

Vid överlämnandet uttryckte jag önskemål om att man vid arrangemangen av firandet av bemärkelsedagen skulle ge utrymme för att en kvinnokör skulle sjunga Tornedalssången på svenska, en tornedalspojke skulle läsa mitt tal till fanan på meänkieli och en tornedalsflicka läsa det på svenska.

Talet här nedan, som jag höll 15 juli 2007, följer med flaggan till STR-T och in i framtiden. Talen här nedan beskriver gränsdragningen 1808-1809 som delade ett folk i två. Jag har översatt det till Meänkieli och engelska.

På Meänkieli:

Meän flaku

Torniojoessa herrat veit rajan.
Se halkasi kahtia torniolaakson.
Sielä syvässä väylän pohjassa se raja pitäs olla,
Se ei näy ja met emmä sitä rajjaa käsitä

Ko herrat tulit kyläle
yks torniolaakson vaimo huusi heile:
”Sinistä kesätaivasta te että saata jakkaa
ettäkä valkeata talvista maata
että kirkhaan keltasta aurinkoa
Muistakaa minun sanat
ikusesti net tuleva olheen!”

Kattokaa nyt nostettua meän flagua!
Kattokaa nuita kommeita färiä!
Sielä oon kesätaivas, se sininen,
Sielä oon talvinen väylä, se valkea,
Sielä oon kesäaurinko, se keltanen
Jota net ei silloin pystynheet jakhaan
Net oon ikusesti jäähneet
Kattokaa! Flagussa ei ole ristiä
Ei Ruottin keltasta ei Suomen sinistä
Ko emmä me ole olheet ristireisaajia
järjettömissä sotahommissa
Jos haluat nähhä ristin
se oon valkea ja puhas ko talvinen väylä

Meän flaku!

Heilu ylpeännä Torniolakson vaaroitten ja järvien välissä!
Heilu meile, joila oon sama kieli ja samat tavat!
Huiskuta pois tämä häpeän tunne jota met vanhaat kannoima!
Anna takasi ylpeys meän nuorisolle!
Anna heile voimaa jaksaa olla YKSI ja sama kansa,
Torniolaaksolaiset!

På svenska

Tornedalsflaggan, meän flaku

I Torne älv de höga herrarna drog en gräns
Som delade ett folk i två
I dess djupaste fåra är den dragen
Osynlig och för oss svår att förstå
När gränsdragarna kom till byn
Lär en tornedalskvinna ha hojtat till dem
'Den sommarblåa himlen kan ni inte dela
inte heller vinternejden den vita
och inte heller den klargula solen
det ni inte kan dela på
det kommer evigt att bestå'

När vi nu hissat Tornedalens flagga
Och tittar på dess fält
Där finns sommarhimlen den blåa
Den vintervita nejden
Den klargula solen
Det de inte kunde dela då
Var ämnat att för evigt bestå

Se, flaggan saknar korsets stam
Varken det svenskt gula eller det finskt blåa
Ty inga korsfarare vi varit
Men utnyttjats i galna krig som få
Vill du se ett kors så är den vit och ren som en snövit älv

Tornedalens flagga
Flamma stolt mellan dalens låga berg och kringliggande sjöar
Du är för oss, vi med samma språk och samma seder
Vifta bort den skam som på oss gamla satte prägel
Ge tillbaka stoltheten åt våra unga
Tillför dem styrkan att vilja vara ETT och samma folk
Tornedalsfolket

På engelska

The flag for the Tornedalians

In Torne river the high temporal drew a boundary
that divided ONE people into two
in its deepest groove is it drawn
invisible and for us difficult to understand

When the temporal came to the village
a torne valley woman is said to have shouted to them
'the summer blue sky can you not to divide
not neither the white winter neighbourhood
and not neither the clear yolk sun
that you now cannot to divide
it eternally will consist

When we now have flyed the flag
and is looking on its fields
there you have a blue field for the summer sky
a white field for the wintry neighbourhood
a yellow field for the clear yolk sun
that they could not divide
were intended for eternal to consist

Look, the flag lacks the cross's strain
neither the Swedish yellow or the Finnish blue
because we have not been crusaders
but been used in crazy wars as few
if you want to see a cross
is it white and verge that a snow white river

The flag for Tornedalians!
blaze proudly between the Torne river valley's low hills and surrounding lakes
you are for us, we with same language and same manners
flap away the shame that on us older set touch
give back the pride to our young
give them the strength to want to be ONE and same people,
The Tornedalians, the people of the Torne river valley

Tack för ordet

Herbert Wirlöf
Grundaren av EMUS

